

Apie seriją „Lietuvos valsčiai“

Vienos knygų serijos „Versmės“ leidykla nuo veiklos pradžios 1994-aisiais rengia ir leidžia tik lokaliųjų monografijų seriją „Lietuvos valsčiai“, skiriamą Lietuvos Tūkstantmečiui, minimam 2009-aisiais – tais pačiais, kaip ir šios knygos išleidimo – metais, o kartu dedikuojamą ir kitoms reikšmingoms valstybės, jos miestų ir miestelių bei kitų šaliai svarbių įvykių sukaktims.

„Lietuvos valsčių“ serija įtraukta į Lietuvos Tūkstantmečio programą, kuriai 1999 m. gruodžio 2 d. pritarė Lietuvos vardo tūkstantmečio valstybinė komisija.

Serijos pavadinimas pasirinktas neatsitiktinai: XIX a. viduryje susiformavę valsčiai iki jų panaikinimo 1950 m. buvo mažiausi ir palyginti stabilūs administraciniai-teritoriniai vienetai, jungę tapačios etninės kultūros žmones (pvz., valsčių ribos paprastai atitiko ir parapijų ribas, kartu ir šnektų ribas).

Remdamiesi žmonių atsiminimais, archyvų duomenimis, mokslo studijomis, kitais rašytiniais šaltiniais bei medžiaga, kiekvieną serijos knygą rašo dideli – iki 115 autorių kolektyvai: žinomi Lietuvos istorikai, archeologai, etnologai, folklorininkai, kalbininkai, sociologai, gamtininkai, kraštotyrininkai ir kiti autoriai. Iš viso serijai jau yra rašę per 1 400 autorių, iš kurių daugiau kaip 200 turi mokslo vardus (žr. www.versme.lt).

„Lietuvos valsčių“ serija – tai daugiatomis vienodos struktūros leidinys apie Lietuvos miestus ir miestelius, kaimus ir vienkiemius, apie jų apylinkių kraštovaizdžio raidą bei istoriją nuo seniausių laikų iki mūsų dienų, kovas už Nepriklausomybę, apie tradicinę kultūrą, verslus, kalendorinius ir šeimos papročius, papročių teisę, liaudies išmintį, bažnyčias, įžymius žmones, tarmių ir vietos šnektų ypatumus, tautosaką, tautines mažumas, jų papročius ir kt.

„Lietuvos valsčių“ serijos 2-osios monografijos „Obeliai. Kriaunos“ 2-oji papildyta laida dedikuojama Obelių (sukanka 2009 m.) ir Kriaunų (2005) 500 metų jubiliejams (2009, 1 224 p.). Anksčiau išleistos: „Žagarė“ (1-oji serijos monografija; dedikuota Žagarės 800 metų jubiliejui, 1998, 912 p.) – 1-oji knyga Lietuvoje išleista su oficialiu Lietuvos Tūkstantmečio ženklu-logotipu, „Obeliai. Kriaunos“ (2-oji; Obelių 480 m. sukakčiai, 1998, 864 p.), „Plateliai“ (3-ioji; Platelių 550 m. jubiliejui, 1999, 800 p.), „Žiobiškis“ (4-oji; Žiobiškio parapijos 200 m. jubiliejui, 2000, 1 024 p.), „Širovintos“ (5-oji; Širovintų 525 m. sukakčiai, 2000, 776 p.), „Lygumai. Stačiūnai“ (6-oji; Stačiūnų parapijos 90-mečiui, 2001, 896 p.), „Veliuona“ (7-oji; Magdeburgo teisių suteikimo Veliuonai 500 m. jubiliejui, 2001, 1 176 p.), „Raguva“ (8-oji; Raguvos 500 m. jubiliejui, 2001, 1 128 p.), „Seredžius“ (9-oji; Seredžiaus 710 m. sukakčiai, 2003, 1 238 p.), „Kvėdarna“ (10-oji; Kvėdarnos 675 m. sukakčiai, 2004, 1 160 p.), „Papilė“ (11-oji; Papilės 665 m. sukakčiai, I dalis – 2004, 1 082 p., II, III dalys – 2006, 752 p.), „Tauragnai“ (12-oji; Tauragnų 750 m. jubiliejui, 2005, 1 364 p.), „Musninkai. Kernavė. Čiobiškis“ (13-oji; Musninkų 445 m., Kernavės 725 m., Čiobiškio 475 m. sukaktims, 2005, 1 304 p.), „Laukuva“ (14-oji; Laukuvos 750 m. jubiliejui, I dalis – 2005, 924 p., II dalis – 2008, 950 p.), „Gelvonai“ (15-oji; Gelvonų 625 m. sukakčiai, 2009, 1 384 p.), „Baisogala“ (16-oji; Baisogalos 470 m. sukakčiai, 2009, 1 056 p.), „Gruzdžiai“ (17-oji; Gruzdžių 375 m. sukakčiai, I dalis – 2009, 1 000 p.). Bendra visų išleistų 17 monografijų (20 tomų) apimtis, kartu su serijoje nenumuruota, dar plonais viršeliais išleista išangine knyga „Sintautai. Žvirgždaičiai“ (1996, 430 p.), yra 21 444 puslapiai.

Prasminga Lietuvos pirmojo rašytinio paminėjimo istorijos šaltiniuose Tūkstantmetį sieti su kiek kuklesniais jos miestų ir miestelių jubiliejais ir šias tradiciškai su jų pirmuoju rašytiniu paminėjimu siejamas sukaktis įprasminti taip pat rašytiniu žodžiu – knyga.

Lietuvoje būta daugiau kaip 400 valsčių, kurių vietoje įkurtų dabartinių seniūnijų yra apie tris šimtus. Vildamiesi, kad užteks jėgų nors apie dalį jų išleisti knygas, maloniai koiečiame kultūros ir kitas įstaigas, rajonų savivaldybes, seniūnijas, aktyvius kraštiečius, kraštotyrininkus, valstybininkus, kultūrininkus, rėmėjus, visus rašančiuosius neatidėliojant telktis į šimtatomės „Lietuvos valsčių“ serijos rengimą ir leidimą būrį – laukia ne vieną dešimtmetį truksiantis didelis prasmingas darbas.